

Marta Małkus

Muzeum Okręgowe w Lesznie

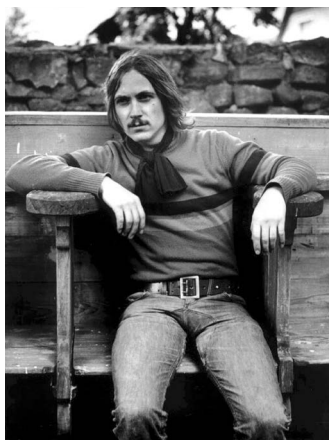
<https://orcid.org/0000-0003-2610-0723>

Andrzej Mariusz Wieczorkowski (1947–2023)

Andrzej Mariusz Wieczorkowski, urodzony 26 sierpnia 1947 r. w Kutnie, zmarł 30 marca 2023 r. w rodzinnym mieście. Ostatnie pożegnanie zasłużonego dla kultury, szczególnie ochrony zabytków, niepodległościowego działacza odbyło się 15 kwietnia. Podczas uroczystej mszy świętej Andrzej Wieczorkowski został odznaczony Krzyżem Służby Niepodległości.

Andrzej Mariusz Wieczorkowski był absolwentem Uniwersytetu Warszawskiego, kierunku etnologia (1971), w okresie 1972–1975 był doktorantem w Instytucie Historii PAN. Od swoich młodzińskich lat angażował się w ochronę zabytków. W roku 1964, jeszcze jako uczeń szkoły średniej, walczył o ocalenie przed rozbiórką zidentyfikowanego przez niego domu rodzinnego Szaloma Asza (1880–1957). W 1968 r. otrzymał dyplom ministra kultury i sztuki za przegrany bój o piwnice Starego Browaru w parku Traugutta w Kutnie. Niestety, ten zabytek został wysadzony w powietrze, a na jego miejscu dziś stoi Kutnowski Dom Kultury.

Andrzej Wieczorkowski był twórcą i przewodniczącym powołanej w 1971 r. przy Zarządzie Oddziału PTTK w Kutnie Kutnowskiej Komisji Opieki nad Zabytkami (KKOnZ). Organizacja odgrywała przez wiele lat rolę nieformalnego miejskiego konserwatora zabytków, chroniąc przed rozbiórką lub przeniesieniem do skansenu wiele obiektów. Dzięki swoim badaniom promował kutnowski pałac saski króla Augusta III. W ramach KKOnZ 10 lutego 1972 r. zorganizował „I Sesję Otwartą poświęconą

Pałacowi Saskiemu kutnowskiej rezydencji podróźnej króla Augusta III i problemom adaptacji na muzeum”. Był jednym z organizatorów Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej i wiceprezesem jej pierwszego zarządu. W maju i czerwcu 1973 r. opracował, a potem złożył w Ministerstwie Kultury i Sztuki „Raport w sprawie Starego Miasta w Kutnie”, rozpoczynając tym samym tzw. bitwę o Kutno. W dniach 24 września – 1 października 1973 r., w ramach ogłoszonego przez KKOnZ Tygodnia Ochrony Zabytków, zorganizował trzydniowe Spotkania Staromiejskie, będące cyklem prelekcji o skazanym na zagładę Starym Mieście. Z Jego inicjatywy powstał protest podpisany przez 208 osób – „List otwarty mieszkańców Kutna w sprawie losów kutnowskiego Starego Miasta” (17 października 1973 r.). List skierowany przez KKOnZ do władz centralnych, placówek naukowych, stowarzyszeń i gazet przyniósł decyzję o wpisaniu całego zespołu staromiejskiego Kutna do rejestru zabytków (1974). Andrzej Wieczorkowski za społeczną opiekę nad zabytkami Kutna otrzymał Odznakę Zasłużonego Działacza Kultury od władz nowego województwa płockiego.

Do momentu wprowadzenia stanu wojennego pełnił funkcję eksperta i doradcy Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki. Dzięki Jego opinii i stanowczemu sprzeciwowi XVII-wieczne nekropolie we Wschowie i Koźuchowie nie zostały zlikwidowane, a zostały objęte ochroną konserwatorską. W latach 1977–1981 prowadził prace architektoniczno-archeologiczne na kompleksie dawnych wschowskich cmentarzy, dziś tworzących Lapidarium Rzeźby Nagrobnej we Wschowie. Jego obecność we Wschowie związana była także z inicjatywami kulturalnymi, takimi jak m.in. koncerty w dawnym kościele luterańskim Żłóbka Chrystusa (Kripplein Christi). Do końca życia podkreślał, że oba zabytki: Żłóbek Chrystusa i Staromiejski Cmentarz są jak awers i rewers, nierozzerwalnie ze sobą związane. Cieszyła go każda inicjatywa mająca na celu ochronę, promocję, rewitalizację tych miejsc. Silnie wspierał je swoją merytoryczną radą, wiedzą i obecnością.

W połowie lat osiemdziesiątych Andrzej Wieczorkowski rozpoczął aktywną działalność opozycyjną na rzecz niezależnego społeczeństwa obywatelskiego na bazie działań kulturotwórczych oraz przedsięwzięć z zakresu ochrony zabytków. Organizował obchody rocznic patriotycznych, odczyty i spotkania, przez krótki czas dysponował własną galerią wystawową. KKOnZ zaprojektował razem z Teresą Korecką pomnik Ulotki, który miał stanąć w Kutnie 16 grudnia 1981 r. (do odsłonięcia nie doszło z powodu wprowadzenia stanu wojennego). W latach 1984–1990 wraz z żoną Teresą Wieczorkowską założył i prowadził Wydawnictwo Podziemne DOM. Był autorem projektów ulotek, banknotów, znaczków

poczt podziemnych i kopert. Od 1986 r. był członkiem Regionalnej Komisji Współpracy (RKW) Ziemi Kutnowskiej (NSZZ „Solidarność”) odpowiedzialnym za Dział Informacji, Propagandy i Bezpieczeństwa oraz koordynatorem młodzieżowych Grup Specjalnych, które organizowały tzw. mały sabotaż, malowanie na murach, kolportaż. W sierpniu 1987 r. był inicjatorem akcji Rycyna – kolportażu fałszywki „Głos Komunisty” m.in. wśród działaczy PZPR. W latach 1986–1988 współzakładał, a także tworzył jako autor oraz redaktor naczelny „Gazetę Podziemną” wydawanej przez DOM w Warszawie. Od marca 1987 r. pełnił funkcję przedstawiciela RKW Ziemi Kutnowskiej w Porozumieniu Struktur „S” Warszawy. W lutym 1989 r. zainicjował utworzenie jawnej Tymczasowej Międzyzakładowej Komisji „S” w Kutnie. Od sierpnia 1989 r. działał poza Solidarnością.

Po 13 grudnia 1981 r. organizował wystawy, jak sam mówił, tzw. sztuki przykościelnej: *Znak* † (1983), *Obecność* (1984), *Droga światła* (1987), instalacje autorskie *Czas Apokalipsy* (1984), *Odpowiedź* (1984), *Labirynt* (1989), a także odczyty i spotkania m.in. przy kościele pw. Miłosierdzia Bożego w Warszawie przy ul. Żytniej. Do najwybitniejszych przedstawicieli sztuki przykościelnej, oprócz Andrzeja Wieczorkowskiego i Anny Beaty Bohdziewicz, należą także Zofia Rydet i Erazm Ciołek. W latach 1984–1987 publikował w podziemnych pismach (m.in. w „Niepodległości”). Z Januszem Boguckim, Ernestem Bryllem, Markiem Rostworowskim i Andrzejem Wajdą stworzył publikację *Niebo Nowe, Ziemia Nowa* (1988).

W 1989 r. został współredaktorem „Gazety Niezależnej”, a dwa lata później zastępcą redaktora naczelnego płockiego „Gońca Obywatelskiego”. Od 1989 r. pełnił funkcję prezesa Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich Koła Terenowego w Kutnie, od 1999 r. Stowarzyszenia *Ad Memorandum* im. Walentyny i Feliksa Mniewskich. W roku 2003, po pożarze pałacu Saskiego, stworzył Fundację Odbudowy Pałacu Saskiego. W latach 2003–2011 z ogromną determinacją, mimo wielu przeciwności i braku środków, stworzył w pałacu Saskim znaną w Polsce oraz regionie placówkę kulturowo-muzealną. Organizował unikalne wystawy, niezapomniane koncerty pt. *Muzyka szarej godziny*, sympozja naukowe o dziedzictwie saskim w Kutnie, imprezy m.in. Wilanowskie Lato w Pałacu Saskim, Powrót Królowej. Wyniki badań prowadzonych we Wschowie na Staromiejskim Cmentarzu Ewangelickim pozostawił w postaci artykułów zamieszczonych w tomach pokonferencyjnych wydanych przez Stowarzyszenie Czas A.R.T i Muzeum Okręgowe w Lesznie. Jest także autorem druku pt. *Z dziejów pałacu Saskiego – rezydencji podróżnej Króla Augusta III w Kutnie* wydanego w Kutnie w 2003 r. oraz *Powrót Pałacu Saskiego*, Kutno 2004.

Andrzej Mariusz Wieczorkowski był artystą nie tylko w dziedzinie projektowania wydarzeń, wystaw, ale miał też wielki talent fotograficzny. Dziś jego prace znajdują się w zbiorach muzealnych np. Muzeum Sztuki w Łodzi, ale także za granicą. Warto pamiętać, że cykl Święty Polski powstał we Wschowie i oprócz nagrodzonych walorów artystycznych jest także dokumentacją życia w nieludzkich warunkach PRL-u.

W pamięci przyjaciół, znajomych, współpracowników pozostanie jako człowiek o wyrazistym charakterze i piórze, zawsze broniący prawdy i piękna minionych wieków, humanista i wolny Polak. Jacek Pawłowicz, dyrektor Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie, podczas uroczystości pogrzebowych tymi słowami pożegnał Andrzeja Mariusza Wieczorkowskiego:

W imię sprawiedliwości dla żywych, pamięci i szacunku dla poległych i zmarłych Bohaterów Naszego Czasu, Naszemu Bratu w walce za ofiarę i poświęcenie, za niezniszczalne wzory patriotyzmu, które budują i utrwalają społeczne więzi Polskiej Wspólnoty Narodowej, za wierną i dumną służbę dla niepodległości oraz za nieugięte trwanie w procesie kształtowania i kształcenia postaw patriotycznych dla dobra Najjaśniejszej Rzeczypospolitej, decyzją Kapituły Krzyża w imię wdzięczności szacunku i wiecznej pamięci odznaczony zostaje pośmiertnie Krzyżem Służby Niepodległości.